

Cinayət tətbiqi üzrə qiyabi icraatın tətbiqi məsələləri (II hissə)

3. Məhkəməyədək icraat zamanı cinayət təqibi üzrə qiyabi icraata xitam verilməsi

Məhkəməyədək icraat zamanı cinayət təqibi üzrə qiyabi icraata xitam verilməsi məsələləri CPM-nin 467-14-cü maddəsində öz əksini tapmışdır.

Məhkəməyədək icraat zamanı cinayət təqibi üzrə qiyabi icraata xitam verilməsinin müəyyən xarakterik xüsusiyyətləri vardır.

Cinayət prosessual qanunvericiliyinin (*CPM-nin 467-14-cü maddəsinin*) izah və tələblərinə əsasən, məhkəməyədək icraat zamanı cinayət təqibi üzrə qiyabi icraata xitam verilməsinin xüsusiyyətləri aşağıdakılardır:

– ittiham aktı ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərilənədek təqsirləndirilən şəxs könüllü gəldikdə və ya cinayət prosesini həyata keçirən orqanın sərəncamına verildikdə müstəntiq dərhal cinayət təqibi üzrə qiyabi icraata xitam verilməsi haqqında qərar qəbul edir və bu barədə ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora məlumat verir;

– prokuror tərəfindən ittiham aktına baxılanədək təqsirləndirilən şəxs könüllü gəldikdə və ya cinayət prosesini həyata keçirən orqanın sərəncamına verildikdə ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror dərhal cinayət təqibi üzrə qiyabi icraata xitam vermək və ibtidai istintaqın aparılması üçün cinayət işini öz göstərişləri ilə müstəntiqə qaytarmaq barədə qəbul edir.

– həmin qərarlar çıxarıldığı vaxtdan isə cinayət təqibi üzrə icraat CPM ilə müəyyən edilmiş ümumi qaydada davam etdirilir;

– təqsirləndirilən şəxs könüllü gəldiyi və ya cinayət prosesini həyata keçirən orqanın sərəncamına verildiyi gün müstəntiq təqsirləndirilən şəxsə CPM-in 91-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquq və vəzifələrini, o cümlədən CPM-nin 467-14.4-cü maddəsinə uyğun olaraq vəsatət vermək hüququnu izah edir. Müstəntiq bu barədə protokol tərtib edir və təqsirləndirilən şəxsi CPM-nin 284 – 286-cı maddələrində nəzərdə tutulmuş qaydada cinayət işinin materialları ilə tanış edir;

– qeyd olunan vəsatətə CPM-nin 287.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada və müddətdə baxılır. Yəni, “vəsatətin tam və ya qismən rədd edilməsi haqqında müstəntiq əsaslandırılmış qərar çıxarır və həmin qərarın surətini vəsatətin verildiyi andan 48 saatdan gec olmayaraq vəsatəti vermiş şəxsə təqdim edir. Vəsatət həll edilməyənədək cinayət işi ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərilə bilməz”;

– vəsatət əsasında və ya müstəntiqin öz təşəbbüsü ilə cinayət təqibi üzrə qiyabi icraat zamanı aparılmış təqsirləndirilən şəxsə aid istintaq və digər prosessual hərəkətlər təkrar keçirilə, habelə əlavə istintaq və digər prosessual hərəkətlər aparıla bilər.

Beləliklə, CPM-nin 467-14-cü maddəsinə əsasən müstəntiq tərəfindən ittiham aktı ibtidai araşdırmaya

prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərilənədək təqsirləndirilən şəxs könüllü gəldikdə və ya cinayət prosesini həyata keçirən orqanın sərəncamına verildikdə müstəntiq dərhal cinayət təqibi üzrə qiyabi icraata xitam verilməsi haqqında qərar qəbul edir və bu barədə ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora məlumat verir.

Cinayət işinə ittiham aktı ilə birlikdə ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror tərəfindən baxılarkən təqsirləndirilən şəxs könüllü gəldikdə və ya cinayət prosesini həyata keçirən orqanın sərəncamına verildikdə prokuror dərhal bu Məcəllənin 290.3.3-1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qərarı (*cinayət təqibi üzrə qiyabi icraata xitam vermək və ibtidai istintaqın aparılması üçün cinayət işini öz göstərişləri ilə müstəntiqə qaytarmaq barədə*) qəbul edir (*CPM-nin 467-14.1-ci maddəsi*). Həmin qərar çıxarıldığı vaxtdan isə cinayət təqibi üzrə icraat CPM ilə müəyyən edilmiş ümumi qaydada davam etdirilir (*CPM-nin 467-14.2-ci maddəsi*).

Belə ki, CPM-nin “cinayət təqibi üzrə qiyabi icraatın xüsusiyyətləri”ndən bəhs edən 467-12-ci maddəsinə əsasən cinayət təqibi üzrə qiyabi icraat LIV-II fəsilədə müəyyən edilmiş xüsusiyyətlər nəzərə alınmaqla, CPM-də nəzərdə tutulmuş ümumi qaydalara uyğun olaraq aparılır (*CPM-nin 467-12.1-ci maddəsi*). Prokuror cinayət təqibi üzrə qiyabi icraata xitam vermək və cinayət işini öz göstərişləri ilə müstəntiqə qaytarmaq barədə qərar qəbul etdikdən sonra isə artıq nəzərə alınmalı olan həmin xüsusiyyətlər öz qüvvəsini itirmiş olur. Odur ki, cinayət təqibi üzrə icraatın CPM ilə müəyyən edilmiş ümumi qaydada davam etdirilməsi daha məntiqlidir.

Təqsirləndirilən şəxs könüllü gəldiyi və ya cinayət prosesini həyata keçirən orqanın sərəncamına verildiyi gün müstəntiq təqsirləndirilən şəxsə CPM-nin 91-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquq və vəzifələrini, o cümlədən CPM-in 467-14.4-cü maddəsinə uyğun olaraq vəsatət vermək hüququnu izah edir. Müstəntiq bu barədə protokol tərtib edir və təqsirləndirilən şəxsi CPM-nin 284–286-cı maddələrində nəzərdə tutulmuş qaydada cinayət işinin materialları ilə tanış edir (*CPM-nin 467-14.3-cü maddəsi*).

Cinayət işinin materialları ilə tanışlıq başa çatdığı vaxtdan 48 saat ərzində təqsirləndirilən şəxs və onun müdafiəçisi təqsirləndirilən şəxsə aid istintaq və digər prosessual hərəkətlərin keçirilməsi barədə vəsatət verə bilər. Vəsatətə CPM-nin 287.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada və müddətdə baxılır (*CPM-nin 467-14.4-cü maddəsi*).

CPM-nin 467-14.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş vəsatət əsasında və ya müstəntiqin öz təşəbbüsü ilə cinayət təqibi üzrə qiyabi icraat zamanı aparılmış təqsirləndirilən şəxsə aid istintaq və digər prosessual hərəkətlər təkrar keçirilə, habelə əlavə istintaq və digər prosessual hərəkətlər aparıla bilər (*CPM-nin 467-14.5-ci maddəsi*).

4. Məhkəmə icraatı zamanı cinayət təqibi üzrə qiyabi icraata xitam verilməsi

“Məhkəmə icraatı zamanı cinayət təqibi üzrə qiyabi icraata xitam verilməsi”ndən CPM-nin 467-15-ci maddəsinin təhlili məhkəmə icraatı zamanı cinayət təqibi üzrə qiyabi icraata xitam verilməsinin xarakterik xüsusiyyətləri, cinayət təqibi üzrə qiyabi icraat zamanı aparılmış təqsirləndirilən şəxsə aid istintaq və digər prosesual hərəkətlərin təkrar keçirilə bilməsi, həmçinin əlavə istintaq və digər prosesual hərəkətlər aparıla bilməsi, məhkəmənin hansı halda cinayət işinin baxılmasına xitam verilməsi və onun hazırlıq iclasının keçirilməsi mərhələsinə qaytarılması haqqında qərar qəbul etməsi ilə bağlı suallara cavab verir.

Cinayət prosesual qanunvericiliyin izah və tələblərinə əsasən, məhkəmə hökm və ya digər yekun qərar çıxarmaq üçün müşavirə otağına gedənədək təqsirləndirilən şəxs könüllü gəldikdə və ya məhkəmənin sərəncamına verildikdə məhkəmə dərhal cinayət təqibi üzrə qiyabi icraata xitam verilməsi haqqında qərar qəbul edir. Həmin qərar qəbul edildikdən sonra məhkəmə icraatı CPM ilə müəyyən edilmiş ümumi qaydada aparılır (CPM-nin 467-15.1-ci maddəsi).

Belə ki, CPM-in “cinayət təqibi üzrə qiyabi icraatın xüsusiyyətləri”ndən bəhs edən 467-12-ci maddəsinə əsasən cinayət təqibi üzrə qiyabi icraat LIV-II fəsilə müəyyən edilmiş xüsusiyyətlər nəzərə alınmaqla, CPM-də nəzərdə tutulmuş ümumi qaydalara uyğun olaraq aparılır (CPM-nin 467-12.1-ci maddəsi). Məhkəmə hökm və ya digər yekun qərar çıxarmaq üçün müşavirə otağına gedənədək təqsirləndirilən şəxs könüllü gəldikdə və ya məhkəmənin sərəncamına verildikdə məhkəmə cinayət təqibi üzrə qiyabi icraata xitam verilməsi haqqında qərar qəbul etdiyinə görə bundan sonrakı məhkəmə icraatı da CPM ilə müəyyən edilmiş ümumi qaydalar üzrə aparılmalıdır.

Cinayət təqibi üzrə qiyabi icraata xitam verilməsi haqqında qərar çıxarıldıqdan sonra məhkəmə təqsirləndirilən şəxsə CPM-nin 91-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquq və vəzifələrini, o cümlədən CPM-nin 467-15.3-cü maddəsinə uyğun olaraq vəsatət vermək hüququnu izah edir (Cinayət işinin materialları ilə tanışlıq başa çatdığı vaxtdan 48 saat ərzində təqsirləndirilən şəxsin, onun müdafiəçisinin və dövlət ittihamçısının məhkəməyə aşağıdakılar barədə vəsatət vermək hüququ vardır:

– təqsirləndirilən şəxsə aid istintaq və digər prosesual hərəkətlərin keçirilməsi;

– cinayət işinin baxılmasına xitam verilməsi və onun hazırlıq iclasının keçirilməsi mərhələsinə qaytarılması.

Məhkəmə bu hərəkətləri məhkəmə iclasının protokoluna daxil edir və təqsirləndirilən şəxsin CPM-nin 284–286-cı maddələrində nəzərdə tutulmuş qaydada cinayət işinin materialları ilə tanış olmasını təmin edir (CPM-nin 467-15.2-ci maddəsi).

CPM-nin 467-15.4-cü maddəsinə əsasən həmin vəsatətlər əsasında və ya məhkəmənin öz təşəbbüsü ilə cinayət təqibi üzrə qiyabi icraat zamanı aparılmış təqsirləndirilən şəxsə aid istintaq və digər prosesual hərəkətlər təkrar keçirilə, əlavə istintaq və digər prosesual hərəkətlər aparıla, habelə cinayət işinin baxılmasına xitam verilməsi və onun hazırlıq iclasının keçirilməsi mərhələsinə qaytarılması haqqında qərar qəbul edilə bilər (CPM-nin 467-15.4-ci maddəsi).

5. Qiyabi hökm və ya digər yekun qərarın çıxarılması

“Qiyabi hökm və ya digər yekun qərarın çıxarılması”ndan CPM-nin 467-16-cı maddəsində bəhs olunur. Həmin maddəyə əsasən, qiyabi hökm və ya digər yekun qərar CPM ilə nəzərdə tutulmuş ümumi qaydada çıxarılır və icra edilir (CPM-nin 467-16.1-ci maddəsi).

Məsələn, qiyabi hökm çıxarılanda, CPM-nin “məhkəmənin hökmünə dair irəli sürülən ümumi tələblər”ə dair 349-cu maddənin tələblərinə əməl edilməlidir. Belə ki, məhkəmənin qiyabi hökmü Azərbaycan Respublikasının adından çıxarılmalıdır. Məhkəmənin qiyabi hökmü ittiham edici, yaxud bəraətverici ola bilər. Məhkəmənin qiyabi hökmü qanuni və əsaslı olmalıdır. Məhkəmənin qiyabi hökmü Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının, CPM-in, Azərbaycan Respublikasının cinayət və digər qanunlarının tələblərinə riayət edilməklə çıxarıldıqda qanuni hesab edilir.

Qiyabi məhkəmə hökmünün tərtib edilməsi həyata keçiriləndən, həmçinin CPM-in məhkəmə hökmünün tərtib edilməsindən bəhs edən 352-ci maddəsinin tələblərinə dəqiq əməl edilməlidir: “*Bütün zəruri məsələləri həll etdikdən sonra məhkəmə hökmün tərtib edilməsinə başlayır. Məhkəmənin hökmü məhkəmə baxışının aparıldığı dildə, aydın, anlaşılacaq ifadələrlə tərtib edilməlidir. Məhkəmənin hökmü giriş, təsviri-əsaslandırıcı və nəticəvi hissələrdən ibarətdir. Məhkəmənin hökmü hakimlərdən biri tərəfindən əllə yazılmalı və ya çap makinasında, yaxud kompüterdə hazırlanmalıdır. Məhkəmə hökmünün hər səhifəsi onun lehinə səs vermiş hakimlər tərəfindən imzalanmalıdır. Bu hökmlə razılaşmayan hakim hər səhifəsi özü tərəfindən imzalanmış yazılı xüsusi rəyini möhürlənmiş zərfdə məhkəmə icraatının materiallarına əlavə edir. Məhkəmənin hökmünə düzəlişlər hökm elan olunanadək müşavirə otağında edilməli və onun lehinə səs vermiş hakimlərin imzaları ilə təsdiq olunmalıdır.*”

Beləliklə, qiyabi məhkəmə hökmü də məhkəmə baxışının aparıldığı dildə, aydın, anlaşılacaq ifadələrlə tərtib edilməlidir. Məhkəmənin hökmü giriş, təsviri-əsaslandırıcı və nəticəvi hissələrdən ibarət olmalıdır. Məhkəmə hökmünün hər səhifəsi onun lehinə səs vermiş hakimlər tərəfindən imzalanmalıdır. Bu hökmlə razılaşmayan hakim hər səhifəsi özü tərəfindən imzalanmış yazılı xüsusi rəyini möhürlənmiş zərfdə məhkəmə icraatının materiallarına əlavə etməlidir. Məhkəmənin hökmünə düzəlişlər hökm elan olunanadək müşavirə otağında edilməli və onun lehinə səs vermiş hakimlərin imzaları ilə təsdiq olunmalıdır və s..

Bundan əlavə, qiyabi məhkəmə hökmünün məzmunu CPM-nin “məhkəmə hökmünün məzmunu”ndan bəhs edən 353-cü maddəsinin tələblərinə uyğun olmalıdır.

CPM-in “məhkəmənin hökmündə mülki iddianın həlli”ndən bəhs edən 354-cü maddəsinə əsasən qiyabi

məhkəmə hökmündə mülki iddianın əsaslarının və məbləğinin sübuta yetirilməsindən asılı olaraq iddianın tam və ya qismən təmin edilməsi, iddianın rədd edilməsi, iddianın baxılmamış saxlanması haqqında qərarlardan biri qəbul olunur.

Mülki iddia təmin edildiyi halda hökm qanuni qüvvəyə minənədək iddianın təmin edilməsi üzrə tədbirlər görülməmişdirsə, məhkəmə həmin tədbirləri görmək hüququna malikdir.

CPM-nin 355-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq məhkəmə, məhkəmə baxışının nəticələrinə dair xüsusi qərar da çıxara bilər.

CPM-nin "məhkəmənin yekun qərarının elan edilməsi"ndən bəhs edən 356-cı maddəsinə əsasən, məhkəmə baxışının nəticələrinə dair məhkəmənin yekun qərarı (*qiyabi hökm və ya digər yekun qərarı*) imzalandıqdan sonra məhkəmə iclas zalına qayıdır və məhkəmə iclasında sədrlik edən, həcmi böyük olduqda isə məhkəmə tərkibində olan digər hakimlər növbə ilə həmin qərarın giriş və nəticəvi hissəsini elan edirlər (*CPM-nin 356.1-ci maddəsi*).

Məhkəmə tərkibi daxil olmaqla məhkəmənin iclas zalında olan şəxslər məhkəmənin yekun qərarını ayaq üstə dinləyirlər (*CPM-nin 356.2-ci maddəsi*).

Məhkəmə iclasında sədrlik edən təqsirləndirilən şəxsin müdafiəçisinə, habelə cinayət prosesi tərəflərinin nümayəndələrinə məhkəmənin yekun qərarından şikayət etmə qaydasını və müddətini izah edir (*CPM-nin 356.4-cü maddəsi*).

Bəraət almış şəxsə onun qanunsuz tutulması, təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməsi, qətimkan tədbirinin tətbiqi, qanunsuz məhkəməyə verilməsi nəticəsində vurulmuş zərərin ödənilməsi hüququ və həmin hüququn həyata keçirilməsi qaydası izah edilməlidir (*CPM-nin 356.5-ci maddəsi*).

Təqsirləndirilən şəxs ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edildikdə, onun müdafiəçisinə, nümayəndəsinə əfv haqqında vəsatət qaldırmaq hüququ izah edilir (*CPM-nin 356.6-cı maddəsi*).

Məhkəmənin yekun qərarını elan və izah etdikdən sonra məhkəmə, həmçinin çıxardığı xüsusi qərarı elan edir (*CPM-nin 356.7-ci maddəsi*).

Məhkəmənin yekun qərarının surətinin verilməsi və onun qanuni qüvvəyə minməsi CPM-nin 358-ci maddəsinin tələblərinə uyğun həyata keçirilir. Həmin maddəyə əsasən, məhkəmənin yekun qərarı elan edildiyi vaxtdan 3 (üç) gündən gec olmayaraq aşağıdakı hərəkətlər yerinə yetirilməlidir:

– məhkəmə hökmün surətini müvafiq olaraq məhkum edilmiş və ya bəraət verilmiş şəxsə, onun müdafiəçisinə, qanuni nümayəndəsinə, dövlət ittihamçısına, zərər çəkmiş şəxsə (xüsusi ittihamçıya), mülki iddiaçıya, mülki cavabdehə və onların nümayəndələrinə verməlidir;

– məhkəmə cinayət prosesi iştirakçılarının vəsatəti əsasında onlara məhkəmənin yekun qərarının digər surətini verməlidir.

Məhkəmə baxışının nəticələrinə dair məhkəmənin yekun qərarı ondan apellyasiya qaydasında protest və

ya şikayət verilməmişsə, CPM-nin 384.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müddətin başa çatdığı vaxtdan sonrakı gün qanuni qüvvəyə minir.

Məhkəmə baxışının nəticələrinə dair məhkəmənin yekun qərarı bir neçə təqsirləndirilən şəxs barəsində çıxarıldıqda, həmin yekun qərar barəsində apellyasiya qaydasında protest və ya şikayət verilməmiş şəxsə münasibətdə və yalnız ona aid hissədə Məcəllənin 384.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müddətin başa çatdığı vaxtdan sonrakı gün qanuni qüvvəyə minir (CPM-nin 358.3-cü maddəsi).

Barəsində qiyabi hökm və ya digər yekun qərar çıxarılmış şəxs Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənarında olduqda, qiyabi hökmün və ya digər yekun qərarın icra olunması üçün CPM-də və Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulmuş tədbirlər görülür (*CPM-nin 467-16.2-ci maddəsi*).

Bəzi hallarda qiyabi hökm və ya digər yekun qərar ümumi qaydada icra olunur.

Cinayət işinin materialları ilə tanışlıq başa çatdığı vaxtdan 48 saat ərzində barəsində qiyabi hökm və ya digər yekun qərar çıxarılmış şəxs və ya onun müdafiəçisi qiyabi hökm və ya digər yekun qərarın ləğv edilməsi və yeni məhkəmə baxışının keçirilməsi barədə ərizə verməzsə, hakim qiyabi hökmün və ya digər yekun qərarın icrası barədə göstəriş verir və qiyabi hökm və ya digər yekun qərar ümumi qaydada icra olunur (*CPM-nin 467-17.4-cü maddəsi*).

Bir məsələni də qeyd edə ki, Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsinin "Cəzaların İcrası Məcəlləsi və beynəlxalq hüquqi aktlar"dan bəhs edən 3-cü maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə Cəzaların İcrası Məcəlləsinin müddəalarından fərqli normalar müəyyən edilərsə, beynəlxalq müqavilələrin qaydaları tətbiq edilir (*CİM-nin 3.2-ci maddəsi*).

6. Qanuni qüvvəyə minmiş qiyabi hökm və ya digər yekun qərarın ləğv edilməsi və yeni məhkəmə baxışının keçirilməsi

"Qanuni qüvvəyə minmiş qiyabi hökm və ya digər yekun qərarın ləğv edilməsi və yeni məhkəmə baxışının keçirilməsi"ndən CPM-in 467-16-cı maddəsində bəhs olunur. Həmin maddəyə əsasən, barəsində qiyabi hökm və ya digər yekun qərar çıxarılmış şəxs qiyabi hökm və ya digər yekun qərar qanuni qüvvəyə mindikdən sonra könüllü gəldikdə və ya cəzanı icra edən orqanın sərəncamına verildikdə, cəzanı icra edən orqan dərhal qiyabi hökm və ya digər yekun qərarı çıxarmış məhkəməyə qiyabi hökm və ya digər yekun qərarın ləğv edilməsi və yeni məhkəmə baxışının keçirilməsi barədə məsələlərə baxılması üçün təqdimat verir (*CPM-nin 467-17.1-ci maddəsi*).

Təqdimatın daxil olduğu vaxtdan 10 gün müddətində məhkəmə hökm və ya məhkəmənin digər yekun qərarlarının icrası qaydasında iclas təyin edir. Məhkəmənin iclasında barəsində qiyabi hökm və ya digər yekun qə-

rar çıxarılmış şəxs, müdafiəçi və prokurorun iştirakı məcburidir (CPM-nin 467-17.2-ci maddəsi).

Məhkəmə barəsində qiyabi hökm və ya digər yekun qərar çıxarılmış şəxsə qiyabi hökm və ya digər yekun qərarın ləğv edilməsi və yeni məhkəmə baxışının keçirilməsi barədə ərizə vermək hüququnu izah edir, bunu məhkəmə iclasının protokoluna daxil edir, barəsində qiyabi hökm və ya digər yekun qərar çıxarılmış şəxsə və onun müdafiəçisinə 10 gün müddətində cinayət işinin materialları ilə tanış olmaq üçün şərait yaradır. Cinayət işinin həcmünün böyüklüyü ilə əlaqədar barəsində qiyabi hökm və ya digər yekun qərar çıxarılmış şəxsin və ya onun müdafiəçisinin vəsatəti əsasında həmin müddət 30 günədək uzadılır (CPM-nin 467-17.3-cü maddəsi).

Qiyabi hökm və ya digər yekun qərar qanuni qüvvəyə mindikdən sonra qiyabi hökm və ya digər yekun qərarın ləğv edilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

CPM-in tələblərinə əsasən, qiyabi hökm və ya digər yekun qərar qanuni qüvvəyə mindikdən sonra barəsində qiyabi hökm və ya digər yekun qərar çıxarılmış şəxs könüllü gəldikdə qiyabi hökm və ya digər yekun qərar çıxarmış məhkəmə qiyabi hökm və ya digər yekun qərarın ləğv edilməsi və yeni məhkəmə baxışının keçirilməsi məsələsinə baxır.

Bundan əlavə, qiyabi hökm və ya digər yekun qərar qanuni qüvvəyə mindikdən sonra barəsində qiyabi hökm və ya digər yekun qərar çıxarılmış şəxs cəzanı icra edən orqanın sərəncamına verildikdə, qiyabi hökm və ya digər yekun qərar çıxarmış məhkəmə cəzanı icra edən orqanın təqdimatı əsasında qiyabi hökm və ya digər yekun qərarın ləğv edilməsi və yeni məhkəmə baxışının keçirilməsi məsələsinə baxır. Belə ki, “Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” 22 dekabr 2023-cü il tarixli Qanun ilə CPM-in “cəzaları icra edən müəssisə və ya orqanların, habelə tibbi xarakterli məcburi tədbirləri həyata keçirən müəssisələrin təqdimatı (vəsətəti) əsasında hökmün və ya məhkəmənin digər yekun qərarının icrasına dair başqa məsələlərin həll edilməsi”ndən bəhs edən 519-cu maddəsinə aşağıdakı məzmununda 519.4-cü maddə əlavə edilmişdir: “*Qiyabi hökm və ya digər yekun qərar qanuni qüvvəyə mindikdən sonra barəsində qiyabi hökm və ya digər yekun qərar çıxarılmış şəxs könüllü gəldikdə və ya cəzanı icra edən orqanın sərəncamına verildikdə, qiyabi hökm və ya digər yekun qərar çıxarmış məhkəmə cəzanı icra edən orqanın təqdimatı əsasında qiyabi hökm və ya digər yekun qərarın ləğv edilməsi və yeni məhkəmə baxışının keçirilməsi məsələsinə baxır.*”

Barəsində qiyabi hökm və ya digər yekun qərar çıxarılmış şəxs və ya onun müdafiəçisi qiyabi hökm və ya digər yekun qərarın ləğv edilməsi və yeni məhkəmə baxışının keçirilməsi barədə ərizə verdikdə isə həmin qiyabi hökm və ya digər yekun qərarın ləğv edilməsi barədə qərar qəbul edilir və yeni məhkəmə baxışının keçirilməsi məqsədilə CPM-in 298–307-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş tədbirlər görülür.” (CPM-nin 467-17.5-ci maddəsi).

Başqa sözlə, CPM-in “cinayət işlərinə, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat üzrə materiallara və xüsusi ittiham qaydasında şikayətlərə ilkin baxılması”ndan bəhs edən XL fəsilə nəzərdə tutulmuş tədbirlər görülür.

Azərbaycan qanunvericiliyində cinayət işləri üzrə qiyabi icraat müstəsna hallarda tətbiq edilir, təcrübədə çox da tətbiq edilmir. Ancaq onun tətbiqi bu müstəsna hallarda ədalət mühakiməsinin son məqsədlərinin həyata keçirilməsinə, cinayətlərin açılmasına, təqsirləndirilən şəxslərin cəzalandırılmasına, cəzanın labüdlülyünə və ədalət mühakiməsi ilə bağlı bir sıra vəzifələrin həyata keçirilməsinə, məsələn zərərçəkmişə dəymiş ziyanın ödənilməsinə, əmlakların həbsi ilə bağlı və s. məsələlərin həllinə kömək edir. Ancaq bütün hallarda prosesdə iştirak etməyən təqsirləndirilən şəxsin hüquqları və ədalət mühakiməsinin ümumi məqsədləri arasında balans gözlənilməli, təqsirləndirilən şəxsin vəsatəti üzrə qiyabi çıxarılmış hökmün ləğv edilməsi və təkrar məhkəmə baxışı hüquqlarına hörmət edilməlidir.

İstifadə olunmuş normativ aktlar və ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası.
2. Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi.
3. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi.
4. Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsi.
5. Azərbaycan Respublikası ilə Hindistan arasında Təslimetmə haqqında 4 aprel 2013-cü il tarixli Müqavilə. Azərbaycan Respublikasının hüquqi yardım sahəsində ikitərəfli beynəlxalq müqavilələrinin toplusu. Bakı, Ədliyyə Nazirliyi, 2021. s.413.
6. Ekstradisiya haqqında Avropa Konvensiyasına II Əlavə protokolu.
7. İnsan Hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyası və əlavə protokollar.
8. Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq pakt (1966).
9. Colozza v. Italy (Application no. 9024/80). Judgement, 12 February 1985.
10. Chapter of the International Military Tribunal (Nuremberg).
11. International Military Tribunal (Nuremberg) Judgment of 1 October 1946.
12. Mbenge v. Zaire, Human Rights Committee views, Eighteenth Session? 21 March – 8 April 1983.
13. Rome Statute of the International Criminal Court. URL:
14. Stanford v. The United Kingdom (Application no. 16757/90). Judgement, 23 February 1994.
15. Vaudelle v. France (Application no. 35683/97). JUDGMENT, 05/09/2001.

Mayıl Bayramov,
Ədliyyə Nazirliyi Ədliyyə Akademiyasının
Məhkəmə hüququ, prokuror və vəkillik
fəaliyyəti kafedrasının müəllimi;
Mətanət Əsgərova,
Ədliyyə Nazirliyi Ədliyyə Akademiyasının
Cinayət prosesi, kriminalistika və məhkəmə
ekspertizası kafedrasının baş müəllimi,
hüquq elmləri doktoru, dosent.